

פרשת לך לך: האם מותר לגייר קטנים שיגדלו בסביבה חילונית

בס"ד

פתיחה

בפרשת השבוע כותבת התורה (יב, ה), שלאחר הציווי "לך לך" אברהם לקח את שרי אשתו ולוט בן אחיו "וְאֶת-כָּל-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן". כפי שהעיר רש"י (שם, ד"ה אשר), על פי הפשט מדובר בעבדים ובשפחות שאברהם ושרי קנו. עוד הוסיף, על פי המדרש שמדובר בגרים שאברהם ושרי גיירו. ובלשונו:

"אשר עשו בחרן: שהכניסו תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים, ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאו. ופשטו של מקרא עבדים ושפחות שקנו להם, כמו (שם לא א) עשה את כל הכבוד הזה, (במדבר כד יח) וישראל עושה חיל, לשון קונה וכונס."

בעקבות מדרש זה, נעסוק השבוע בחלק מהלכות גיור. ראשית נראה האם תהליך הגיור כולל גם קבלת מצוות. לאחר מכן נעסוק בשאלה האם ניתן לגייר קטנים כאשר ידוע שהם יגדלו במשפחות שאינן שומרות מצוות, או במשפחות שהאב יהודי והאמא גויה. שאלה זו התעוררה ביתר שאת בדורות האחרונים, כשרבים שאינם יהודים הגיעו לארץ ונוצרה בעיית התבוללות גדולה.

תנאי הגיור

האם מותר לגייר ילד קטן? כדי לענות על שאלה זו, ראשית יש לפתוח בתנאי הגיור במצב רגיל כשאדם בוגר ניגש להתגייר. הגמרא במסכת יבמות (מז ע"א) כותבת שבשלושה תנאים נכנס עם ישראל לברית; מילה, טבילה וקרבן (שהאחרון לא נוהג שהרי אין מקדש). האם גר צריך לקבל עליו עול מצוות, לכאורה יש סתירה בשאלה זו בין הספרא (קדושים, ג) לתוספתא (דמאי ב, ד):

מצד אחד בספרא כתוב שהרוצה להתגייר ולא קיבל עליו אפילו דקדוק קל מדברי סופרים לא מקבלים אותו. **מצד שני** בתוספתא כתוב, שאם התגלה שהגר אינו מקיים אפילו את כל התורה כולה, דינו כישראל משומד ולא כגוי. ביישוב הסתירה כותבת הגמרא בבכורות (ל ע"ב) שלפני הגיור עליו לקבל את כל המצוות, אך אם חוזר לחטוא לאחר הגיור - הוא נשאר במעמד של ישראל מומר. הרמב"ם לא כתב בפירוש את דברי הספרא הכותב שעל הגר לקבל את כל המצוות. אך כפי שכתבו האחרונים, וודאי שגם לשיטתו חובה לקבל מצוות, אלא שלא הזכיר דבר זה בפירוש שכן קבלת המצוות עומדת ברקע, כלומר היא הבסיס לכל הגיור והיא המשמעות להיות יהודי. ובלשון הרב רא"ם הכהן (גיור עמ' 76):

"הרמב"ם מפריד באופן בולט בין שני שלבים, השלב המקדים שבגללו יש לגייר: "כשירצה הנכרי להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה", והשלב השני שהוא מעשה הגיור עצמו: "צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן". לשיטתו ברור שהשלב הראשון איננו מעשה הגרות, אלא התנאים כדי שיבוצעו המעשים היוצרים את חלות הגרות."

בראשונים ובאחרונים ישנם דיונים רבים נוספים, כגון מה הדין כאשר בית דין לא הודיע לגר שעליו לקבל את כל המצוות או מתי פוסלים גיור, או האם ניתן לקבל גר מתוך ידיעה שיקיים רק חלק מהמצוות וכן עוד שאלות רבות (עיין לדוגמא בבית חדש יו"ד רסח). במסגרת זו לא נדון בשאלות אלו, בין השאר מפני שהנידון המרכזי בדור האחרון הוא גיור של ילדים קטנים. הסיבה לכך, שבעוד שכאמור גיור גדולים דורש קבלת מצוות, ורבים מהעולים הגויים אינם מעוניינים לקבל מצוות, ייתכן שגיור של קטנים אינו זקוק לכך, ומשום כך נראה שזה הפתרון האידיאלי למניעת התבוללות גדולה בארץ ישראל בדורות הבאים.

גיור קטנים

האם ניתן לגייר ילדים קטנים? הגמרא במסכת כתובות (יא ע"א) דנה בשאלה זו וכותבת שגיור כזה אפשרי, ומעלה שתי אפשרויות כיצד, למרות שהילד אינו יכול לקבל עליו קיום מצוות:

א. **זכין**: אפשרות ראשונה שמעלה הגמרא לגיור קטנים, היא אפשרות של "זכין". כלומר כאשר מדובר בילד קטן שעוד לא טעם טעמו של חטא, מניחים שהוא מעדיף לגדול לתוך מערכת יהודית ולא להישאר גוי - על בסיס הנחה זו מותר לבית דין לגיירו, וכמו בחלוקת הארץ שזכו עבור הקטנים בנחלה כיוון שהניחו שרצונם בכך.

ב. **ניחא להו**: אפשרות שניה המועלית בגמרא, היא במקרה בו הילד הקטן בא להתגייר יחד עם אביו ואימו. במקרה זה הסיבה שהגיור חל איננה בגלל הזכות להיות יהודי, אלא מתוך סברא שמסתמא דעתו של הילד להתגייר עם הוריו. משום כך, בעוד שב'זכין' בית הדין משמש 'כאביו' של הקטן וזוכים בשבילו, במקרה זה הרי שאין צורך בכך (ועיין קובץ תשובות ב, מז).

יש להוסיף כפי שממשיכה הגמרא וכותבת, שבשני המקרים הגירות נחשבת כגירות על תנאי. כלומר כפי שעוד נראה להלן, כאשר הגר הקטן מגיע לגיל בר מצווה יש ביכולתו למחות, ואם מחה הגיור בטל למפרע והוא גוי לכל דבר ועניין. במקרה בו לא מחה והוא עובר עבירות אין הגיור מתבטל, אלא מעמדו הינו כיהודי מומר.

קטן שיגדל במסגרת לא שומרת מצוות

כאשר גר קטן יגדל במשפחה יהודית שומרת מצוות, כפי שלרוב קרה במהלך ההיסטוריה, וודאי שיש בגיורו זכות. בזמן הזה לעומת זאת, אחת המטרות של גיור גויים קטנים היא בין השאר למנוע התבוללות רבה בעם ישראל בדורות הבאים, ובמקרים רבים הגר הקטן יגדל במשפחה שאינה שומרת מצוות. דנו האחרונים האם גם במקרה זה הגיור נחשב כזכות:

א. **הזכר יצחק** (א, ב), **הרב קוק** (דעת כהן קמז) ו**המנחת יצחק** (ג, צט) כתבו שבמקרה זה טעם הגיור משום זכין אינו תקף. להבנתם, למרות שיהודי חוטא נחשב יהודי לכל דבר ועניין ויש עניין לקרבו, כאשר מדובר באדם או בילד קטן שעודו גוי - עדיף שישאר כך מאשר שיהיה יהודי חוטא. ובלשון המנחת יצחק:

"כיוון שכל הטעם שמטבילין אותם על דעת בית דין, היא משום דזכות היא לו, וזכין לאדם שלא בפניו, כדאיתא (בכתובות י"א ע"א), אם כן היכא דמגדליהם אינם שומרים תורה ומצוות, הרי לא יגדלו אותם גם כן לתורה ומצוות, מה זכות היא להם, אדרבה חובה היא להם, שאם היה נשאר נכרי היה פטור מעונש, ועיין בזה בתשובת בית יצחק."

ב. **הבית יצחק** (י"ד ב, ק) **והרב רבינוביץ'** (ס' נחום ס' סח) חלקו, ולטענתם גם גיור בו הגר הקטן לא יקיים בעתיד מצוות נחשב לו כזכות. הם סברו, שעדיף לחטוא ולהיות תחת כנפי השכינה, מאשר להישאר גוי. עוד הוסיפו, שבמקרה זה העבירות נחשבות כעבירות בשוגג והוא נחשב כתינוק שנשבה, ולכן גם אם יעבור על כריתות ומיתות בית דין, אין בכך ביטול הזכות.

הרב ישראלי (משפטי שאול ס' לח) הוסיף שמדברי התוספות ר"ד (כתובות יא ע"א), משמע שהזכות היא לא רק זכות רוחנית לקיום חיי מצוות, אלא גם זכות גשמית. משום כך, כיוון שבזמן הזה וודאי נוח לגויים קטנים בארץ ישראל להתגייר, ובכך למנוע בעתיד קשיים בירוקרטיים, הרי שיש לצרף את שיטת התוספות ר"ד (ועיין הערה¹).

אב יהודי ואמא גויה

כאמור, בנוסף לדין זכין, מציעה הגמרא אפשרות נוספת לגיור קטן, כאשר הוריו מתגיירים יחד עימו ונוח לו להיות כמותם (ניחא להו). דנו האחרונים בשאלה, מה הדין כאשר האב כבר יהודי ורוצה לגיירו, אך האם מעדיפה להישאר גויה ואף לא מעוניינת בגיור הבן. האם גם במקרה זה ניתן לומר שנוח לו להיות כמו אביו:

א. **הרב אלישיב** (קובץ תשובות ב, נז) כתב, שבמקרה זה אין האב יכול לגייר את בנו (על כל פנים לכתחילה), שהרי מבחינה הלכתית הוא כלל לא נחשב לבנו. הגמרא במסכת קידושין (סח ע"ב) כותבת, שבבן מאשה ישראלית קרוי בן, ואין בן מנוכרית קרוי בן. משום כך, למרות שיש קשר טבעי בין האב לבנו, אין די בכך כדי לנמק שנוח לו להיות כמו אביו.

ראייה להבנתו הביא מדברי **הכסף משנה** (מלכים ח, ה) שדן בילד הנולד מאשת יפת תואר (אשה גויה שנלקחה במלחמה) וכתב שכדי שבית הדין יוכל לגיירו, לא די בכך שהאב יביא אותו לבית הדין, שהרי הילד גוי ואינו מיוחס אחריו, אלא יש צורך שדווקא האם מרצונה תביא אותו לבית הדין. ובלשון הרב אלישיב:

"ובנדון דידן: הלא אימו לא הביאתו להתגייר, ואדרבה זה היה שלא מדעתה והיא מתנגדת לזה, והילד עצמו לא בא מדעתו להתגייר שהרי לפי גילו אין לו דעת לזה, והאיש שהביאו להתגייר לא נחשב כאביו, אם כן הגיור היה שלא כדין ולא חלה הגירות."

ב. **הרב קוק** (דעת כהן קמז) **והרב משה פינשטיין** (אגרות משה י"ד א, קנח) חלקו וסברו, שדין שנוח לבן להיות כמו אביו, אינו תלוי ביחס ההלכתי ביניהם, אלא בקשר הטבעי. חיזוק להבנתו הביא הרב קוק, מכך שהראשונים לא העירו שכאשר הגמרא דנה במקרה בו ההורים באים להתגייר עם בנם, הם חייבים להתגייר אחרי הילד. מכאן מוכח שהקשר הוא הורי, שכן לסוברים שהקשר הוא הלכתי לכאורה האב חייב להתגייר אחרי בנו, כי אם יתגייר לפניו נמצא שהאב יהודי והבן גוי, והגיור של הבן לא יוכל להתבצע.

ראייה נוספת הביא **הרב רא"ם הכהן** (בדי אהרן גיור, עמ' 51) מדין קרבן פסח. הגמרא במסכת יבמות (מח ע"א) כותבת, שבמקרה ויש לאדם עבד גדול שלא מל, אין אדונו יכול להקריב קרבן פסח, כיוון שביכולתו למול אותו בעל כרחו. לעומת זאת, כאשר אדם התגייר ובניו הגדולים בחרו שלא לימול, אין הם מעכבים את אביהם מלאכול קרבן פסח, כיוון שאין בידו להכריח אותם למול.

מה יהיה הדין כאשר האב התגייר ומל, ובניו הקטנים עוד לא מלו? מדברי **רש"י** (ד"ה עבד) עולה, שבמקרה זה הם מעכבים אותו מלאכול קרבן פסח. ומדוע? והרי לכאורה אין לו קשר אליהם מבחינה הלכתית, הוא יהודי והם גויים! אלא מכאן מוכח, שלמרות שאין קשר הלכתי, די בקשר הטבעי האבהי כדי שיוכל האב למול את בניו הקטנים אפילו בעל כרחם.

דין מחאה

לכאורה, גם אם אכן יהיה ניתן לגייר קטנים מהטעמים שראינו לעיל, אין משמעות בגיור זה, שהרי הגמרא בכתובות (י ע"א) כותבת שקטן שגיירו אותו בקטנותו, יכול למחות כאשר יגיע לגיל מצוות, והגיור יתבטל מאליו, כך שגם אם הוא יינשא ליהודייה בעודו ילד הקידושין בטלים למפרע.

לא זו בלבד, **השרידי אש** (ב, ע) כתב, שהסיבה שקטן לא צריך לקבל מצוות בגיורו ודי לו בטבילה ומילה, היא בגלל העובדה שכאשר הוא יגדל עליו יהיה לקבל עול מצוות (וכשיטת התוספות). כאשר מדובר בילד שהוריו נשארים גויים וודאי שאין כוונתו לקיים מצוות, ואם אכן כך שוב נכנסים לבעיה של גיור מבוגרים שלא יקיימו מצוות. האחרונים הציעו מספר אפשרויות ליישב בעיה זו:

א. **החתם סופר** (י"ד ב, רנג) כתב, שקטן שגדל יכול למחות רק במקרים בהם הוריו לא מביאים אותו לבית הדין לגיירו, אך כאשר הם מביאים אותו אין באפשרותו למחות. ראייה לדבריו הביא מלשון הרמב"ם, שלא הביא את הלכות מחאה בהלכות גירות כיוון ששם מדובר על קטן שהביאו הוריו להתגייר, אלא בהלכות מלכים יחד עם דיני גר תושב שמתגייר לבד. ובלשונו:

"ואין רחוק בעיני שגם דעת הרמב"ם כן שהרי בפ"ג מאיסורי ביאה מייתי דקטן מטבילי' על דעת בית דין ולא מייתי כלל שיכול למחות רק בפרק י' ממלכים מייתי דיכול למחות, דבאיסורי ביאה מיירי (= מדובר) שהביאוהו אביו או אמו להתגייר משום כך לא הזכיר שם שיכול למחות ובהלכות מלכים מיירי שבא בפני עצמו."

ב. **הרב דוכובסקי** (לב שומע עמ' תיח) העלה אפשרות נוספת על בסיס ראשוני ספרד (רשב"א כתובות שם). לטענתו, הקטן אינו צריך לקבל עליו מצוות כאשר הוא יגדל כדי שהגיור יחול כפי שטען השרידי אש, אלא שכל עוד הוא לא מחה באופן אקטיבי והכריז שאינו רוצה להיות יהודי, כאשר הוא מתנהג כיהודי די בכך. עם זאת הוסיף, שטוב שכל גר קטן כאשר הוא מגיע לגיל בר מצווה, יבוא לבית הדין ויקיים מצווה, ובכך אין מקום לפסול את גיורו.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שיעוד אנשים יקראו²...

¹ עוד יש להעיר, שנראה שגם המנחת יצחק מודה שהחשש לעידוד נישואי תערובת (שהאב ידע שגם אם יתחתן עם גויה, בנו יוכל להיות יהודי) שהיה קיים בעבר אינו קיים בזמן הזה. בעבר, הנושא גויה היה פושע ופורץ גדר, ולכן היה צורך למנוע ממעשיו להתפשט בציבור. בזמן הזה בארץ ישראל גיור הילדים בא למנוע נישואי תערובת בעתיד, ויהודים יתחתנו עם הגויות בין כך ובין כך.

² מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com